C/2025/769

11.2.2025

Stanovisko Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru

Politika v oblasti vody: zaistiť väčšie možnosti pre mládež, ženy a domorodé a miestne spoločenstvá

(stanovisko z vlastnej iniciatívy)

(C/2025/769)

Spravodajkyňa: **Milena ANGELOVA**

Spolusprávodajca: **Ioannis VARDAKASTANIS**

Poradcovia	Ioannis N. GRIGORIADIS (za spolusprávodajcu) Tellervo KYLÄ-HARAKKA-RUONALA (za spravodajkyňu)
Rozhodnutie plenárneho zhromaždenia	18. 1. 2024
Právny základ	článok 52 ods. 2 rokovacieho poriadku
Príslušná sekcia	sekcia pre vonkajšie vzťahy
Prijaté v sekcii	12. 11. 2024
Prijaté na plenárnom zasadnutí	4. 12. 2024
Plenárne zasadnutie č.	592
Výsledok hlasovania (za/proti/zdržalo sa)	189/2/6

1. Závery a odporúčania

1.1. V nadväznosti na stanovisko EHSV o modrej diplomacii ([1]) sa tento dokument zameriava na mladých ľudí, ženy a domorodé a miestne spoločenstvá (vrátane migrantov a ľudí so zdravotným postihnutím) vzhľadom na to, že tieto skupiny obyvateľstva sú jedny z najzraniteľnejších voči vodnému stresu. Na druhej strane skrývajú obrovský nevyužitý potenciál prispievať k udržateľnému hospodáreniu s vodou, meniť vodu na nástroj mieru a stability, a tak prispievať k modrej diplomacii.

1.2. EHSV, ktorý sa inšpiroval výzvou na globálnu Európu využívajúcu silu partnerstiev ([2]) a víta vymenovanie európskeho komisára pre životné prostredie, odolnosť v oblasti vody a konkurencieschopné obehové hospodárstvo, vyzýva EÚ, aby týmto skupinám venovala náležitú pozornosť v rámci svojich vonkajších vzťahov a medzinárodnej spolupráce, a navrhuje ***vlajkový partnerský program na riešenie toho, ako posilniť ich postavenie integrovaným spôsobom***, ako je to podrobnejšie opísané v bode 4.4.

1.3. Medzi kľúčové prvky posilnenia postavenia patrí prístup k čistej vode, vzdelávanie, zamestnanosť a účasť na tvorbe politiky. Rozhodujúci je lepší prístup k službám v oblasti vody, sanitácie a hygieny (WASH), pretože uvoľňuje čas na vzdelávanie a odbornú prípravu a prináša rozmanitejšie možnosti zamestnania a schopnosť prispievať k hospodáreniu s vodou a politikám v tejto oblasti. Nové technológie v spojení s poznatkami domorodého obyvateľstva, ktoré sa využijú a uplatnia s rešpektom, a primerané cielené financovanie sú potrebnými nástrojmi posilnenia postavenia, pričom právny rámec na to poskytujú medzinárodné dohovory o ľudských právach, práci, boji proti korupcii a životnom prostredí. K zlepšeniu postavenia prispievajú aj informačné kampane zamerané na problematiku vody.

([1]) Ú. v. EÚ C, C/2023/862, 8.12.2023, ELI: http://data.europa.eu/eli/C/2023/862/oj?locale=sk.
([2]) Politické usmernenia Ursuly von der Leyen, júl 2024.

1.4. Zlepšenie postavenia mladých ľudí si vyžaduje priaznivé vyhliadky do budúcnosti, pokiaľ ide o vzdelávanie a zamestnanosť, a to počnúc základným vzdelávaním a pokračujúc odbornou prípravou a vysokoškolským vzdelávaním. Okrem kompetencií v oblasti vody by mladí ľudia mali získať základné občianske a podnikateľské zručnosti, aby boli schopní prispievať k hospodáreniu s vodou, zamestnanosti a tvorbe politiky ako súčasní hýbatelia zmien a budúci politickí činitelia ([3]). V niektorých spoločenstvách, napríklad v domorodých spoločenstvách, majú mladí ľudia vedúce postavenie a ich skúsenosti môžu byť poučné.

1.5. Vzhľadom na to, že vo väčšine oblastí sužovaných vážnym vodným stresom sú ženy a mladé dievčatá zaťažené riešením tejto situácie na úkor svojho vzdelania, odbornej prípravy, pracovných príležitostí a osobného rozvoja, sú základom ich lepšieho postavenia riadne služby v oblasti vody, sanitácie a hygieny. Ďalším dôležitým faktorom je plnohodnotná rodová rovnosť vo vzdelávaní, v práci, na úradoch a v podnikaní. Náležitú pozornosť treba venovať dôstojným pracovným podmienkam vrátane predchádzania diskriminácii a obťažovaniu. Aby mali ženy možnosť podnikať, je potrebné poskytnúť rovnaký prístup k infraštruktúre, pôde a financiám a vytvoriť podmienky na podnikanie bez korupcie. Ženy treba takisto podnecovať, aby zastávali vedúce funkcie v politike a podnikaní a v akýchkoľvek organizáciách prispievajúcich k hospodáreniu s vodou a modrej diplomacii, a podporovať ich v tom.

1.6. Zmysluplný dialóg medzi domorodými skupinami a orgánmi verejnej správy alebo miestnymi samosprávami si vyžaduje konkrétne platformy spolu s proaktívnejším systematickým zapájaním domorodého obyvateľstva do procesov medzinárodnej spolupráce. Miestnym spoločenstvám by sa mal poskytnúť prístup k infraštruktúre, informáciám, vzdelávaniu a odbornej príprave, zatiaľ čo do miestnych procesov tvorby politiky by sa mali zahrnúť miestne organizácie občianskej spoločnosti, ktoré zapájajú domorodé skupiny a posilňujú ich postavenie ([4]).

1.7. Na zlepšenie hospodárenia s vodou a prístupu k čistej vode a sanitácii sú nevyhnutné modré a digitálne technológie. Vzhľadom na kritickú povahu, ako aj vzájomné prepojenie vody, energie a digitálnych systémov sa infraštruktúra musí rozvíjať ako celok. V súvislosti s udržateľným hospodárením s vodou je veľmi dôležitá ochrana zdrojov, zachovanie mokradí ([5]), prevencia a kontrola znečisťovania a biokontaminácie. Mnoho domorodých skupín naďalej uplatňuje silné etické zásady uvážlivého využívania vody a ich angažovanie je nevyhnutné pri riešení rastúcich problémov súvisiacich s vodou.

1.8. Pri rozvoji infraštruktúry, vzdelávania a pri budovaní všeobecných kapacít je mimoriadne dôležité zmysluplné partnerstvo a financovanie. Kľúčovú úlohu v tom zohrávajú fondy EÚ aj vnútroštátne darcovské programy, pričom je nevyhnutná koordinácia na tvorbu synergií a čo najlepšie využitie pridelených zdrojov. Je dôležité vymieňať si osvedčené postupy a poskytovať darcovským programom stimuly, aby zotrvali v odvetví vodného hospodárstva a aby sa zamerali aj na rieky, jazerá a iné mokraďové ekosystémy, ktoré predstavujú významné vodné zdroje. Takisto je potrebné zmapovať a monitorovať využitie finančných prostriedkov a zabezpečiť, aby financovanie bolo efektívne a podporovalo posilnenie postavenia zraniteľných skupín obyvateľstva.

2. **Všeobecný kontext a rozsah pôsobnosti**

2.1. Toto stanovisko z vlastnej iniciatívy nadväzuje na stanovisko EHSV o modrej diplomacii ([6]) a stavia na jej ústrednej úlohe v rámci iniciatívy EHSV vyzývajúcej EÚ, aby sa zamerala na vodu ako čoraz vzácnejší zdroj s kľúčovým významom pre globálnu budúcnosť a aby podporila európsku modrú dohodu s cieľom zvýšiť bezpečnosť, odolnosť a udržateľnosť v oblasti vody v rámci EÚ aj na celom svete ([7]).

([3]) Napríklad Európska iniciatíva občanov pre Európu inteligentne hospodáriacu s vodou a odolnú voči výzvam v oblasti vody: https://citizens-initiative.europa.eu/initiatives/details/2024/000010_sk.
([4]) Dobrým príkladom je organizácia UWASNET v Ugande – https://uwasnet.org/.
([5]) Dohovor o mokradiach, ktorý vznikol v roku 1971 a ku ktorému sa pridalo 172 krajín z celého sveta, takisto prispieva k posilneniu postavenia zraniteľných skupín obyvateľstva: https://www.ramsar.org/news/empowering-women-restoring-wetlands-go-hand-hand.
([6]) Ú. v. EÚ C, C/2023/862, 8.12.2023, ELI: http://data.europa.eu/eli/C/2023/862/oj?locale=sk.
([7]) Ú. v. EÚ C, C/2024/878, 6.2.2024, ELI: http://data.europa.eu/eli/C/2024/878/oj?locale=sk.

2.2. Voda je nevyhnutná pre život a dôstojnosť ľudí, pričom OSN uznáva prístup k vode a sanitácii za základné ľudské právo. Nevyhnutnou podmienkou verejného zdravia a ľudského rozvoja je ochrana riek, jazier, mokradí a zvodnencov ([8]), ako aj zabezpečenie primeraných, prístupných a cenovo dostupných služieb v oblasti vody, sanitácie a hygieny. Celosvetový vodný stres a súvisiace problémy a riziká však narastajú v dôsledku neudržateľného hospodárenia s vodnými zdrojmi, klimatickej krízy a stúpajúceho počtu obyvateľov, ktorý zapríčiňuje vysoká pôrodnosť alebo migrácia z iných krajín. Vzhľadom na tento vývoj sa voda stala kritickým strategickým aktívom.

2.3. Politiku v oblasti vody nemožno posudzovať izolovane vzhľadom na to, že voda je neoddeliteľnou súčasťou výroby potravín, energie a priemyselného tovaru a je prepojená s problematikou zdravia, klímy, biodiverzity a inými otázkami týkajúcimi sa životného prostredia. Okrem toho má výrazný rodový, medzigeneračný a medzikultúrny rozmer. Voda je životne dôležitá: bez nej niet života. Je nenahraditeľnou súčasťou všetkých cieľov udržateľného rozvoja Agendy 2030 prijatej v rámci OSN. Vodohospodárska politika by sa preto nemala považovať iba za samotnú oblasť politiky, ale aj za horizontálny rozmer, ktorý sa má začleniť do všetkých politík, ako sa vyžaduje v zásade 1 vyhlásenia EHSV o európskej modrej dohode ([9]). Predtým, ako sa voda stane vzácnosťou, musíme všetci konať.

2.4. Mladí ľudia, ženy a domorodé a miestne spoločenstvá (vrátane migrantov a ľudí so zdravotným postihnutím) patria medzi najzraniteľnejšie skupiny obyvateľstva voči vodnému stresu a často trpia na miestach sužovaných vodným stresom najviac. Týmto skupinám sa preto musí venovať väčšia pozornosť v rámci nových stratégií a politík v oblasti vody aj v rámci medzinárodnej spolupráce, a to s cieľom zabezpečiť primerané, prístupné a cenovo dostupné zásobovanie čistou vodou a služby v oblasti WASH, udržateľné hospodárenie s vodou, ako aj zdravé prostredie na život a následný sociálny rozvoj pre všetkých. Na druhej strane skrývajú tieto skupiny na základe svojich skúseností, postupov a prístupov v oblasti uvážlivého využívania pôdy obrovský nevyužitý potenciál prispievať k udržateľnému hospodáreniu s vodou, ako aj k predchádzaniu a riešeniu konfliktov súvisiacich s vodou. Môžu slúžiť ako kľúčoví aktéri a sprostredkovatelia a malo by sa na nich prihliadať na úrovni rozhodovania aj na operatívnej úrovni.

2.5. Hoci v rámci hraníc EÚ existujú významné miesta s vodným stresom, široká a vážna povaha celosvetového vodného stresu, ako aj napätia a konfliktov, ktoré s týmto nedostatkom súvisia, si vyžaduje globálne zmýšľanie, opatrenia a riešenia realizované prostredníctvom medzinárodnej spolupráce. Tá je obzvlášť dôležitá, pokiaľ ide o cezhraničné vodné útvary a spoločné vodné zdroje, a to preto, aby sa voda stala nástrojom mieru, a nie konfliktu.

2.6. Problémy súvisiace s vodou inde vo svete vážne ovplyvňujú aj EÚ, či už priamo alebo nepriamo, a ponúkajú silný podnet na to, aby realizovala aktívnu modrú diplomaciu prostredníctvom svojich vonkajších vzťahov vrátane medzinárodných partnerstiev a mnohostrannej spolupráce v rámci systému OSN (napr. FAO, WHO, UNESCO, MOP, UNIDO, UNDP).

2.7. Osobitné úsilie si vyžaduje riešenie vážneho nedostatku vody vo veľkých častiach subsaharskej Afriky, a to nielen preto, že ide o alarmujúcu situáciu, ktorá dobre odráža globálne výzvy, ale aj preto, že problémy, ktorým Afrika čelí, skôr či neskôr zasiahnu EÚ. Je napríklad pravdepodobné, že nedostatok vody a s tým súvisiace konflikty spôsobia masívne migračné toky z Afriky do EÚ, pričom tieto toky môžu ovplyvniť aj existujúce oblasti sužované vodným stresom v Afrike a v regióne Blízkeho východu a severnej Afriky (MENA), čím sa tlak zosilní. To zvýrazňuje zložitosť migrácie spôsobenej klímou a vodou, pričom je potrebné, aby EÚ túto problematiku včas a aktívne riešila.

2.8. EHSV zdôrazňuje skutočnosť, že problémy súvisiace s vodou sú vo svojej podstate širokospektrálne, rôznorodé a zložité. Sucho je takisto rastúcim problémom vo viacerých regiónoch vrátane Blízkeho východu, Strednej Ázie a Latinskej Ameriky. Zvyšujúca sa abnormalita zrážok predstavuje ďalšiu výzvu. Mnohé krajiny v Afrike, Ázii a Latinskej Amerike, ako aj niektoré ostrovné štáty zároveň čelia častým povodniam, ktoré svojím rozsahom výrazne menia životy ľudí. Mimoriadne dôležitou zodpovednosťou voči verejnosti je poskytovať dotknutým osobám včasné varovania a postupy naliehavej reakcie, pričom sa čo najlepšie využijú nové technológie na záchranu životov a na pomoc exponovaným komunitám prežiť.

([8]) Dohovor o mokradiach je medzivládna zmluva, ktorá poskytuje rámec na ochranu a rozumné využívanie všetkých mokradí a ich zdrojov. Pojem „mokrade“ v tomto kontexte zahŕňa rieky, jazerá, rašeliniská, rybníky, močiare a všetky pobrežné mokrade. Pozri https://www.ramsar.org/.

([9]) https://www.eesc.europa.eu/sk/initiatives/eu-blue-deal.

2.9. Čoraz väčším problémom je znižujúca sa kvalita vody, ktorá v mnohých oblastiach ohrozuje zdroj obživy miestnych spoločenstiev. Cezhraničné vodné útvary, rieky, jazerá a vodonosné vrstvy často prenášajú znečisťujúce látky z jednej krajiny do druhej, prípadne z jedného regiónu do druhého, čo je zapríčinené aj nedostatkom vedomostí alebo infraštruktúry a nielenže to ovplyvňuje životné podmienky mnohých ľudí, ale spôsobuje aj napätie medzi krajinami

3. **Rozpoznanie potrieb a potenciálu mládeže, žien a domorodých a miestnych spoločenstiev (vrátane migrantov a ľudí so zdravotným postihnutím)**

3.1. ***Kľúčové prvky a nástroje posilnenia postavenia***

3.1.1. Prostriedky na ochranu zraniteľných skupín obyvateľstva, na zlepšenie ich životných podmienok v oblastiach s vodným stresom a na ďalšie rozvinutie ich potenciálu konať a mať vplyv sú pri všetkých skupinách podobné. Medzi kľúčové prvky patrí prístup k vode a sanitácii, zvyšovanie povedomia, vzdelávanie a odborná príprava v záujme lepších možností na trhu práce a v zamestnaní, bezpečný priestor určený na výmenu poznatkov, ako aj účasť na tvorbe politiky, a to všetko s využitím a za pomoci nových technológií, primeraného financovania a vhodných právnych predpisov.

3.1.2. Riadny prístup k službám v oblasti WASH poskytuje viac príležitostí na lepší život tým, že pomáha predchádzať zlej hygiene a kontaminácii vodných zdrojov a zlepšuje prístup k čistej pitnej vode. To sa týka predovšetkým žien a mladých dievčat, pretože práve tie sú väčšinou zaťažené riešením problémov súvisiacich s vodou v dôsledku tradícií a spoločenských noriem. Rovnako v mnohých oblastiach sužovaných vodným stresom veľký počet žien a mladých ľudí pracuje v poľnohospodárstve v oblastiach, ktoré trpia nedostatkom vody.

3.1.3. Ďalšími dôležitými prvkami posilnenia postavenia sú vzdelávanie a rozvoj zručností. Zatiaľ čo riadny prístup k vode uvoľňuje čas na vzdelávanie, vzdelávanie zvyšuje schopnosť prispievať k udržateľnému hospodáreniu s vodou a vedúcemu postaveniu v tejto oblasti a prináša rozmanitejšie možnosti zamestnania. K dispozícii by mala byť široká škála príležitostí na vzdelávanie a odbornú prípravu, od základných zručností až po odborné kompetencie na vysokej úrovni, v závislosti od okolností a ambícií, čím sa zabezpečí aj vedúce postavenie EÚ v oblasti technológií efektívne využívajúcich vodu. Okrem formálneho vzdelávania treba podporovať formovanie vzorov, posilňovať budovanie sietí medzi partnermi a hlbšie vzdelávanie prostredníctvom prenosu a výmeny vedomostí a skúseností.

3.1.4. Zraniteľné skupiny obyvateľstva by sa však nemali považovať len za cieľ v oblasti vzdelávania a odbornej prípravy. Tieto skupiny majú osobitné zručnosti, vedomosti a skúsenosti, ktoré môžu pomôcť zlepšiť hospodárenie s vodou a s tým spojenú tvorbu politiky, čím sa zvyšuje význam ich zapojenia do procesov plánovania, rozhodovania, vykonávania a hodnotenia. Pre toto musia rozhodovacie štruktúry umožniť skutočnú a účinnú interakciu a zapojenie zahŕňajúce rôznorodé názory, pričom nepôjde iba o obyčajné posúvanie informácií zhora nadol či jednostranné konzultácie zdola nahor.

3.1.5. Účasť týchto skupín na vodnej diplomacii sa doteraz uskutočňovala najmä prostredníctvom prepojení medzi aktérmi v oblasti občianskej spoločnosti. Je dôležité ďalej posilňovať tento druh neformálnej ([10]) modrej diplomacie, ale zároveň treba prepojiť miestne názory s formálnou ([11]) diplomaciou na úrovni štátnych predstaviteľov. To môže zabezpečiť, že názory zraniteľných skupín obyvateľstva sa vypočujú, ich záujmy sa zohľadnia a ich potenciál sa využije.

3.1.6. Nové technológie poskytujú nový impulz na zlepšenie hospodárenia s vodou aj na posilnenie postavenia zraniteľných skupín obyvateľstva. Inovatívne modré technológie ponúkajú nové spôsoby, akými rozvíjať dodávky vody, predchádzať nedostatku a znečisteniu vody a pripraviť sa na riziká súvisiace s vodou vrátane extrémnych poveternostných podmienok spôsobených zmenou klímy. Digitálne technológie sú zásadnou súčasťou týchto riešení a ich využívanie poskytuje aj

([10]) Neformálna diplomacia je činnosť neštátnych aktérov, ktorí využívajú taktiku riešenia konfliktov (ako napríklad semináre a debaty) na zmiernenie „hnevu alebo napätia alebo strachu, ktorý existuje“ medzi konfliktnými skupinami. Títo „mimovládni, neformálni a neoficiálni aktéri“ organizujú činnosti ako semináre a diskusie s cieľom zlepšiť komunikáciu a porozumenie medzi verejnosťou.

([11]) Formálna diplomacia sa zvyčajne považuje za hlavný nástroj zahraničnej politiky na nastoľovanie mieru. Vykonávajú ju diplomatickí zástupcovia, vysokí vládni predstavitelia a hlavy štátov, pričom jej cieľom je ovplyvňovať politické mocenské štruktúry.

inkluzívnejší prístup k vzdelávaniu, komunikácii a participácii. Vzhľadom na to, že elektrifikácia je základnou požiadavkou napríklad na distribúciu vody a digitálne pripojenie, sa vodná infraštruktúra, energetická infraštruktúra a digitálna infraštruktúra musia rozvíjať spoločne s cieľom dosiahnuť spoločnosť inteligentne využívajúcu vodu ([12]). Informačné kampane zamerané na udržateľné využívanie vody a ochranu zdrojov, ako aj vývoj modelov šetrných k vode môžu ďalej napomôcť integrovaným riešeniam v oblasti vody.

3.1.7. Pri rozvoji infraštruktúry, vzdelávania a odbornej prípravy v oblasti vody a pri všeobecnom budovaní kapacít zohrávajú kľúčovú úlohu zmysluplné partnerstvá a financovanie. Prístup k financiám je predpokladom aj na rozvoj podnikateľského ducha a podnikania. Okrem fondov EÚ záleží aj na vnútroštátnych organizáciách a financovaní medzinárodnej rozvojovej spolupráce. Úzka koordinácia vytvára synergie a pomáha dosahovať lepšie výsledky. Na lepšie pochopenie miestnych potrieb je mimoriadne dôležité vymieňať si osvedčené postupy a podnecovať vnútroštátne darcovské programy. Potrebné je aj zmapovať a monitorovať využívanie finančných prostriedkov a zabezpečiť, aby financovanie bolo efektívne a podporovalo zlepšenie postavenia zraniteľných skupín obyvateľstva, a to aj prostredníctvom zásobovania vodou, vzdelávania a zvyšovania povedomia o problematike vody, napríklad v súvislosti s potrebou sanitácie a prevencie znečisťovania.

3.1.8. Právny rámec na ochranu zraniteľných a nedostatočne zastúpených skupín obyvateľstva aj na zlepšenie ich postavenia v súvislosti s problematikou vody poskytujú medzinárodné dohovory o ľudských právach, práci, boji proti korupcii a životnom prostredí. Je potrebné zamerať viac úsilia na vykonávanie týchto právnych predpisov vo všetkých krajinách a v rámci všetkých projektov. Takisto je dôležité zvyšovať povedomie o právach a príležitostiach súvisiacich s vodou medzi samotnými zraniteľnými skupinami obyvateľstva a zároveň bojovať proti neobjektívnym stereotypom a propagande.

3.2. *Odhaľovanie potenciálu mládeže*

3.2.1. Z ôsmich miliárd ľudí, ktorí v súčasnosti tvoria svetovú populáciu, je približne 1,8 miliardy vo veku 10 až 24 rokov a tento počet sa zvyšuje ([13]). Vzhľadom na to, že prevažná väčšina týchto ľudí žije v krajinách s rozvíjajúcim sa trhom, a teda tvorí veľkú časť ich obyvateľstva, mladí ľudia sú nielen významnou cieľovou skupinou, ale aj významným aktérom politiky v oblasti vody. Zlepšenie ich možností si vyžaduje širokú škálu opatrení, o čom svedčí napríklad iniciatíva s cieľom pomôcť mladým ľuďom v Ugande zvýšiť ich štandard vo vzdelávaní a v odbornej príprave, a získať prístup k potravinám a vode, a to všetko v snahe zabezpečiť novú generáciu inšpirovanú vierou, nádejou a láskou, ktorá transformuje ich spoločenstvá ([14]).

3.2.2. Rast populácie znamená zvýšenie tlaku na vodné zdroje a potrebu identifikovať existujúce a budúce riziká pre tieto zdroje. To zdôrazňuje potrebu zlepšiť vedomosti, chápanie a zručnosti súvisiace s prístupom k vodným zdrojom a ich ochranou a následne dôležitosť udržateľného hospodárenia s vodou. Mladí ľudia síce očakávajú primerané životné podmienky a priaznivé vyhliadky do budúcnosti v súvislosti s povolaním a prácou, ale sú aj ochotní prispievať k pozitívnemu rozvoju a odolnosti svojich spoločenstiev a krajín. Sú často hýbateľmi zmien a hnacími silami ekonomického, sociálneho a environmentálneho pokroku.

3.2.3. Pokiaľ ide o tvorbu politiky, mladí ľudia majú potenciál spochybňovať existujúce štruktúry a postupy a prinášať nové nápady, ak na to dostanú príležitosť. Môžu takisto navrhovať inovačné riešenia, pokiaľ ide o služby v oblasti WASH a hospodárenie s vodou. Okrem toho sú schopní a ochotní nadväzovať kontakty za hranicami, a tak posilňovať medzinárodnú spoluprácu.

3.2.4. Existuje však niekoľko prekážok aktívneho zapojenia mladých ľudí do činností a správy v oblasti vody, ako napríklad:

— neinkluzívne a nereprezentatívne štruktúry – mladí ľudia sú často vylúčení z rozhodovacích procesov, a ak zapojení sú, ich názory sú mnohokrát prehliadané,

— prekážky z hľadiska vedomostí a zručností – problematika vody si často vyžaduje osobitné poznatky a technické znalosti,

— jazykové bariéry v rámci medzinárodnej spolupráce,

— obmedzené možnosti na budovanie kapacít,

— fragmentácia mládežníckych iniciatív a hnutí.

([12]) Ú. v. EÚ C, C/2024/878, 6.2.2024, ELI: https://eur-lex.europa.eu/eli/C/2024/878/oj.
([13]) 10 vecí, ktoré ste nevedeli o svetovej populácii – Úrad vyslanca generálneho tajomníka pre mládež (un.org).
([14]) https://fieldsoflife.org/why-east-africa/.

3.2.5. Na prekonanie týchto, ako aj iných prekážok potrebujú mladí ľudia príležitosti na vzdelávanie a odbornú prípravu, a to už od raného veku. To si vyžaduje dostatočné množstvo zdrojov, pokiaľ ide o počet učiteľov v miestnych spoločenstvách a v inštitúciách diaľkového vzdelávania. Vyžaduje si to aj príležitosti, ktoré mladým ľuďom, a najmä mladým dievčatám a ženám poskytnú prístup k odbornej príprave a vysokoškolskému vzdelávaniu. Je potrebné zamerať sa na vzdelávacie programy určené pre mládež, ktorých učebné plány zahŕňajú udržateľné hospodárenie s vodou a vodnú diplomaciu, čím sa zabezpečí, že ďalšia generácia si bude vedomá súčasných a budúcich výziev a dobre pripravená na ich riešenie. Na zabezpečenie širšieho vplyvu by sa mali využívať digitálne nástroje a platformy, ktoré zvýšia angažovanosť mladých ľudí v odľahlých, horských, ostrovných a iných nedostatočne vybavených oblastiach a poskytnú im prístup k vzdelávaniu, odbornej príprave a fóram pre tvorbu politiky.

3.2.6. Okrem kompetencií v oblasti vody by mladí ľudia mali získať základné občianske zručnosti, aby mohli lepšie ovplyvniť hospodárenie s vodou a tvorbu politiky a účinne sa na týchto činnostiach podieľať. Občianska výchova je potrebná aj z hľadiska prípravy na budúcnosť, keďže mladí ľudia sú lídrami zajtrajška a pomáha im stať sa súčasťou dnešnej verejnej politiky ([15]). Získať by mali aj podnikateľské zručnosti a mali by byť podnecovaní k tomu, aby začali podnikať, čím by prispievali k zamestnanosti.

3.3. ***Posilnenie postavenia žien***

3.3.1. Nedostatkom vody vo svete trpia najmä ženy a dievčatá ([16]), ktoré tradične nesú hlavnú ťarchu jej zberu. Z údajov vyplýva, že:

— ženy na celom svete sú zodpovedné za 72 % denných zásob vody v domácnosti ([17]) a každý deň strávia zberom vody celkovo 200 miliónov hodín ([18]),

— záťaž, ktorú predstavuje voda prenášaná od zdroja domov a späť každý deň a často aj na viackrát, je v priemere 30 kg ([19]),

— mladé dievčatá (vo veku do 15 rokov) sú zodpovedné za zber vody dvakrát častejšie než chlapci, čo ich vystavuje útokom a bráni im chodiť do školy a získavať cenné zručnosti ([20]),

— ženy, ktoré pri hľadaní vody v izolovaných a nebezpečných oblastiach prechádzajú dlhé niekoľkokilometrové vzdialenosti a následne čakajú v dlhých radoch, môžu zažiť obťažovanie.

3.3.2. Je vedecky dokázané, že lepší prístup k službám WASH umožňuje ženám prevziať väčšiu kontrolu nad svojimi životmi na osobnej, rodinnej aj komunitnej úrovni, čo následne pozdvihuje ich spoločenstvá, a to tak, že:

— umožňuje ženám zavlažovať a pestovať plodiny a zabezpečiť viac potravín pre seba a svoje rodiny,

— oslobodzuje ženy od povinnosti vynakladať čas a úsilie na zber vody, vďaka čomu sa môžu zapojiť do iných činností, napríklad v rámci vzdelávania, odbornej prípravy, podnikania, zamestnania, kultúry, osobného rozvoja a vodcovstva, čím majú väčší potenciál zvýšiť svoj príjem,

— zlepšuje reprodukčné zdravie a starostlivosť o deti,

— prispieva k vyššiemu HDP.

([15]) Výborným príkladom je stratégia Únie pre Stredozemie v oblasti vody a zapojenia mládeže. V súlade so základnými princípmi zlepšenia postavenia mladých ľudí v oblasti udržateľného hospodárenia s vodou ponúka hodnotný rámec pre vyššiu účasť mládeže na správe a rozhodovacích procesoch súvisiacich s vodou. Táto stratégia zdôrazňuje potrebu prispôsobených iniciatív na budovanie kapacít a projektov vedených mládežou, ktoré sú dôležité na podporu inovácií a zabezpečenie toho, aby mladí ľudia neboli len účastníkmi, ale aj lídrami v sektore vodného hospodárstva. Stratégia podporuje začlenenie názorov mladých ľudí na miestnej aj medzinárodnej úrovni.

([16]) Ú. v. EÚ C 349, 29.9.2023, s. 60.

([17]) OSN Ženy.

([18]) *Collecting water is often a colossal waste of time for women and girls* (Zber vody je pre ženy a dievčatá často obrovská strata času), UNICEF.

([19]) FAO.

([20]) UNICEF.

3.3.3. Aby sa ženy a dievčatá v oblastiach s vodným stresom nemuseli zameriavať len na uspokojovanie základných potrieb svojich rodín a aby sa zabezpečila lepšia ochrana vodných zdrojov, majú zásadný význam pokročilejšie systémy hospodárenia s vodou a nakladania s odpadovými vodami.

3.3.4. Ďalší pilier posilnenia postavenia žien v oblasti vody predstavuje prístup k vzdelávaniu a rôzne možnosti vzdelávania. Náležitú pozornosť treba venovať aj diverzifikovaným pracovným príležitostiam a dôstojným pracovným podmienkam pre ženy vrátane predchádzania diskriminácii, obťažovaniu a akémukoľvek inému zlému zaobchádzaniu. Ďalej treba ženám poskytnúť úplné možnosti podnikať. Okrem vzdelávania si to vyžaduje legálny prístup k infraštruktúre, pôde, prírodným zdrojom a financiám. V tejto súvislosti môže byť cenným nástrojom mikrofinancovanie.

3.3.5. Rovnaké príležitosti v oblasti vzdelávania, odbornej prípravy, práve a podnikania sú súčasťou zabezpečovania lepšej rodovej rovnosti vo všeobecnosti, ktoré je často náročné, pretože sa týka kultúry a postojov spoločenstiev. Je preto mimoriadne dôležité zvyšovať povedomie o výhodách rodovej rovnosti, ako aj identifikovať štrukturálne prekážky, ktoré jej bránia.

3.3.6. Hoci rodová rovnosť je otázkou ľudských práv, je takisto nevyhnutná na odhalenie plného potenciálu obyvateľstva a dosiahnutie väčšieho hospodárskeho, sociálneho a environmentálneho pokroku. Vzhľadom na to, že ženy často zabezpečujú hladký priebeh každodenných činností a vzájomný súlad rôznych potrieb a zdrojov, majú dobrú východiskovú pozíciu, pokiaľ ide o udržateľné hospodárenie s vodnými zdrojmi a modrú diplomaciu a o zabezpečenie toho, aby rozhodnutia v oblasti vody zahŕňali širší súbor hodnôt. To platí na úrovni praktického hospodárenia s vodou aj na úrovni politického rozhodovania a diplomacie ([21]). Ženy preto treba podnecovať, aby hľadali kariéru v tejto oblasti, a podporovať ich v tom.

3.3.7. Ženy by mali mať prístup k vedúcim funkciám a mali by byť podnecované k tomu, aby si osvojili technické a právne znalosti a zručnosti v oblasti vodcovstva, aby mohli využiť svoj potenciál v politike, podnikaní, treťom sektore a akejkoľvek inej organizácii, ktorá prispieva k udržateľnému hospodáreniu s vodou a modrej diplomacii. Mali by sa preto zriadiť osobitné mentorské programy v oblasti hospodárenia s vodou, vďaka ktorým by ženy mali lepší prístup k vedúcim funkciám a ktoré by podporili ich účasť na rozhodovacích procesoch na všetkých úrovniach. Okrem toho je dôležité podporovať sebavedomie žien a ich kariérny rozvoj, a to aj prostredníctvom budovania sietí na všetkých úrovniach, t. j. od miestnej úrovne až po medzinárodnú. Existujúcimi príkladmi sú sieť Ženy vo vodnej diplomacii v okolí Nílu a sieť Ženy v oblasti hospodárenia s vodou v Strednej Ázii a Afganistane. Tieto siete sú komunitou praxe; sieť Ženy vo vodnej diplomacii sa zameriava hlavne na posilnenie postavenia žien a ich vodcovstvo pri rozhodovaní na vysokej úrovni v cezhraničných oblastiach povodia.

3.4. *Zapojenie domorodých a miestnych spoločenstiev (vrátane migrantov a ľudí so zdravotným postihnutím)*

3.4.1. Domorodé obyvateľstvo tvorí 5 % svetovej populácie a zaberá, vlastní alebo spravuje približne 20 – 25 % zemského povrchu ([22]). Ich územia zahŕňajú mnoho významných vodných zdrojov, ako sú vodojemy, mokrade a rieky, ktoré toto obyvateľstvo spravovalo po tisícročia často bez akéhokoľvek uznania zo strany tých, ktorým toto úsilie prinášalo úžitok. V dôsledku ich veľkej závislosti od prírodných zdrojov a ekosystémov sú medzi prvými, ktorí čelia problémom súvisiacim s vodou. Sú obzvlášť zraniteľní, pokiaľ ide o riziká spojené s vodou a ich vplyv na potravinovú bezpečnosť, napríklad vplyv na rybárstvo, poľovníctvo a možnosti pasenia hospodárskych zvierat. Tieto problémy často súvisia so suchom alebo povodňami, zatiaľ čo v arktickej oblasti sú možnosti lovu obmedzené topením ľadu v dôsledku zmeny klímy, čo bráni v pohybe na ľade.

([21]) Dva konkrétne príklady: 1. komparatívna štúdia o posilnení postavenia žien v oblasti vodnej diplomacie na Blízkom východe a v severnej Afrike (MENA), ktorú viedli inštitút Geneva Water Hub a sieť GWP-Med a ktorá zdôrazňuje kľúčovú úlohu žien vo vodnej diplomacii v regióne MENA. Štúdia obsahuje cenné poznatky o výzvach a možnostiach súvisiacich s posilnením postavenia žien v tejto sfére, pričom zdôrazňuje potrebu cieleného zásahu na podporu vedúceho postavenia žien v oblasti hospodárenia s vodou a diplomacie; 2. pracovný program týkajúci sa rodu a mokradí v rámci Dohovoru o mokradiach (ramsar.org).

([22]) https://siwi.org/publications/indigenous-people-water-and-climate-change/.

3.4.2. Domorodé ženy sa často stretávajú s ďalšími problémami v dôsledku svojho etnického pôvodu, rodu alebo svojej domorodej identity. To sa prejavuje ako obťažovanie, násilie, diskriminácia v práci a nedostatok občianskych a politických práv, a to aj pokiaľ ide o vlastníctvo pôdy a prístup k prírodným zdrojom ([23]). Napriek tomu sú domorodé ženy v mnohých spoločenstvách hlavným zdrojom poznatkov v oblasti vody a ich zmysluplné začlenenie je kľúčové.

3.4.3. Domorodé obyvateľstvo má zvyčajne dlhodobý, hlboký vzťah k vode, pôde a mokradiam, ako aj jedinečné poznatky o tom, ako tieto zdroje zachovávať, chrániť a využívať udržateľným spôsobom, pričom je to často prepojené s ich vlastnými záväzkami chrániť pôdu v rámci ich vzťahu k týmto regiónom. Napríklad domorodé spoločenstvá v peruánskych Andách vysádzajú na strmých horských svahoch veľké množstvo rýchlorastúcich a odolných stromov *queuña*, aby zabránili erózii a aby zadržiavali a filtrovali vodu, ktorá napája pramene a mokrade dole tokom ([24]). Poznatky domorodého obyvateľstva, ktoré sa prenášajú z generácie na generáciu a často ústnym podaním, treba vnímať ako zdroj inšpirácie, ktorý možno skúmať a využiť prostredníctvom zmysluplných partnerstiev v mnohých oblastiach vrátane vodnej diplomacie.

3.4.4. Na druhej strane je zásadné posilniť ochranu práv duševného vlastníctva domorodého obyvateľstva a miestnych spoločenstiev v súvislosti s ich tradičnými poznatkami a prejavmi. Týka sa to vynálezov, kultúrnych prejavov, dizajnu výrobkov, receptúr a geografického pôvodu výrobkov a služieb založených na tradíciách ([25]).

3.4.5. Napriek nedávnemu pokroku naďalej existuje zjavná potreba proaktívnych platforiem pre zmysluplnú interakciu domorodých skupín s orgánmi verejnej správy a miestnymi samosprávami, ako aj s medzinárodným spoločenstvom, pokiaľ ide o praktiky v oblasti vody. Riadny dialóg založený na spoločných záujmoch a dohode je nevyhnutný na vybudovanie dlhodobých vzťahov, hlbšej dôvery a vzájomného rešpektu medzi štátmi a domorodými spoločenstvami vrátane žien a mladých ľudí. Názory, poznatky alebo riešenia domorodého obyvateľstva často nie sú zohľadnené v rozhodnutiach na medzinárodnej úrovni. Systematické zapájanie domorodého obyvateľstva do medzinárodnej spolupráce je preto potrebné aj na zabezpečenie rešpektovania ich ľudských práv a plné využitie potenciálu týchto skupín.

3.4.6. Všetky miestne spoločenstvá v ktoromkoľvek regióne musia mať prístup k infraštruktúre, informáciám a vzdelávaniu. Praktické riešenia by však mali náležite zohľadňovať miestne podmienky a úroveň rozvoja, keďže potreby a možnosti ľudí žijúcich v horských oblastiach, na ostrovoch a v malých a izolovaných dedinách bez riadneho prístupu k vode sa výrazne líšia od potrieb a možností ľudí žijúcich v rozvinutejších oblastiach a pre každú oblasť bude vhodné iné riešenie v závislosti od kontextu. Vzhľadom na to, že miestne organizácie občianskej spoločnosti často zohrávajú dôležitú úlohu, pokiaľ ide o problematiku vody a pomoc zraniteľným skupinám obyvateľstva, mali by byť zapojené do procesov tvorby miestnej politiky.

4. **Možnosti partnerstva pre EÚ**

4.1. EÚ zohráva ústrednú úlohu pri riešení celosvetového nedostatku vody prostredníctvom svojich vonkajších vzťahov a medzinárodných partnerstiev, ktoré dopĺňajú vnútroštátne darcovské programy. Na základe svojho pokročilého právneho rámca, svojej technologickej kapacity a toho, že je významným darcom v tejto oblasti, môže EÚ vo veľkej miere prispieť k udržateľnému hospodáreniu s vodnými zdrojmi, prístupu k vode a sanitácii, vzdelávaniu a odbornej príprave, správe vodných zdrojov a riešeniu konfliktov. V tejto súvislosti môže EÚ využiť aj svoje skúsenosti s posilňovaním rodovej rovnosti a participatívnej tvorby politiky vrátane zapojenia mládeže a poskytnúť usmernenia. V tejto súvislosti by mohli mať veľký význam nástroje mikrofinancovania v prospech dotknutých skupín.

4.2. Vzhľadom na svoje osobitné demografické, geografické a politické podmienky sa ústredným bodom modrej diplomacie stala subsaharská Afrika. Keďže destabilizácia Afriky v dôsledku nedostatku vody sa pravdepodobne presunie do regiónu MENA a do EÚ a spôsobí potravinovú a migračnú krízu, proaktívny postoj Európy je nevyhnutný. Viktóriino jazero, Čadské jazero a povodia riek Níl, Niger a Kongo sú hlavné miesta s vodným stresom a vyžadujú si okamžitú pozornosť s cieľom chrániť životné prostredie a predísť klimatickým a prírodným katastrofám, ktoré by mohli vyvolať nové konflikty a migračné vlny smerom do Európy.

([23]) *Indigenous women's realities: Insights from the Indigenous Navigator*, IWGIA a MOP, 2020.
([24]) https://library.panos.co.uk/features/stories/seeds-of-water.html#0_00337302.
([25]) https://www.wipo.int/sme/en/traditional-knowledge.html.

4.3. Afrika je kľúčovým partnerom EÚ v rámci stratégie Global Gateway ([26]) a stratégie EÚ v oblasti hospodárskej bezpečnosti ([27]). Vzhľadom na to, že ďalšie svetové mocnosti, predovšetkým Čína a India, si aktívne upevňujú pozíciu v Afrike, spolupráca s Afrikou je nepochybne mimoriadne dôležitá z hľadiska hospodárskej a geopolitickej bezpečnosti EÚ a jej globálneho strategického postavenia. Je preto nevyhnutné, aby EÚ v súvislosti s Afrikou vypracovala komplexnú stratégiu, ktorej neoddeliteľnou súčasťou bude modrá diplomacia.

4.4. Vzhľadom na problémy v oblastiach s vodným stresom, najmä v subsaharskej Afrike, a na riziká a príležitosti, ktoré pre EÚ predstavujú, EHSV odporúča, aby sa v snahe integrovane pokryť rôzne prvky posilnenia postavenia zaviedol **vlajkový partnerský program** zameraný aspoň na jednu postihnutú oblasť v Afrike. EHSV navrhuje, aby program zahŕňal tieto opatrenia:

4.4.1. spolupráca a podpora pri rozvoji vodovodnej a kanalizačnej **infraštruktúry**, ako aj súvisiacich služieb, a to s cieľom zlepšiť prístup k službám v oblasti WASH s osobitným dôrazom na udržateľnosť, vplyv na životné prostredie a úsilie o jeho obnovu.

4.4.2. Podpora miestneho budovania kapacít v oblasti vzdelávania a odbornej prípravy, uľahčenie študentských výmen s EÚ a propagácia príležitostí v rámci okruhu talentov EÚ a zároveň zabraňovanie odlivu mozgov a podpora cirkulujúcej migrácie ([28]) s cieľom posilniť **kompetencie a zručnosti** potrebné v oblasti udržateľného hospodárenia s vodou a modrej diplomacie. Osobitné úsilie treba vynaložiť na vzdelávanie dievčat a žien.

4.4.3. Spolupráca v oblasti **modrých technológií** doplnených aj o potrebné technológie na výrobu elektriny, a to v snahe pomôcť zlepšiť prístup k službám v oblasti WASH, efektívnosť využívania vody, kontrolu znečisťovania a bezpečnosť dodávok čistej vody. Pri výbere technológií treba riadne zvážiť miestne podmienky.

4.4.4. Zlepšenie podmienok a kapacít potrebných na zakladanie miestnych podnikov s cieľom podporiť **podnikanie** a zamestnanosť. Osobitne treba v podnikaní podporiť mladých ľudí a ženy.

4.4.5. Podpora vykonávania medzinárodných dohovorov o práci s cieľom zabezpečiť dôstojné **pracovné podmienky**. Osobitnú pozornosť treba sústrediť na presadzovanie nediskriminácie na základe rodu a etnického pôvodu a na dodržiavanie ľudských práv.

4.4.6. Nadviazanie spolupráce s tvorcami miestnej politiky a rôznymi skupinami v snahe posilniť **participatívnu tvorbu politiky a modrú diplomaciu**. Cieľom interakcie viacerých zainteresovaných strán by malo byť posilnenie postavenia mladých ľudí, žien a domorodého obyvateľstva, a to v záujme toho, aby sa predišlo problémom a konfliktom súvisiacim s vodou, a došlo k ich vyriešeniu.

4.4.7. Spolupráca pri rozvoji digitálnej infraštruktúry a digitálnych pripojení s cieľom využiť možnosti, ktoré prináša **digitalizácia**, v oblasti hospodárenia s vodou, vzdelávania a komunikácie. Súčasťou toho by malo byť úsilie o rozvoj digitálnych zručností miestnych spoločenstiev.

4.4.8. Zapojenie **občianskej spoločnosti EÚ** do programu, a to v snahe posilniť výmenu poznatkov a skúseností na miestnej úrovni. Treba pri tom plne využiť súčasné štruktúry spolupráce.

4.4.9. Pridelenie dostatočných **finančných prostriedkov** na program vrátane finančných prostriedkov určených na rozvoj infraštruktúry, vzdelávania, dialógu medzi zainteresovanými stranami a podnikania, a to v záujme toho, aby sa zabezpečilo vykonávanie uvedených opatrení.

([26]) https://www.eesc.europa.eu/sk/our-work/opinions-information-reports/opinions/global-gateway/opinions.
([27]) https://www.eesc.europa.eu/sk/our-work/opinions-information-reports/opinions/european-economic-security-strategy.
([28]) Ú. v. EÚ C 75, 28.2.2023, s. 136.

4.4.10. **Monitorovanie a posudzovanie** realizácie programu, ako aj jeho vplyvu, aby ho v budúcnosti bolo možné rozšíriť. Zamerať sa treba hlavne na výsledky týkajúce sa mládeže, žien a miestnych a regionálnych spoločenstiev ako cieľových skupín aj aktérov v oblasti hospodárenia s vodou a súvisiacej politiky.

V Bruseli 4. decembra 2024

Predseda
Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru
Oliver RÖPKE